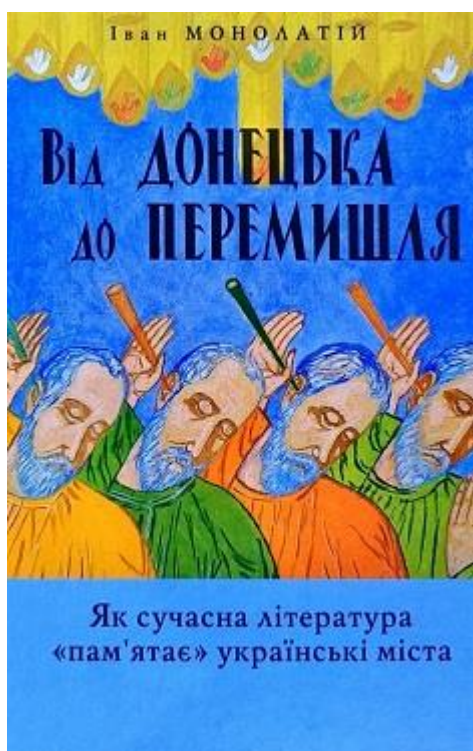

Мистецтво забувати і пам'ятати

Монолатій І. Від Донецька до Перемишля. Як сучасна література «пам'ятає» українські міста. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2019. 256 с.

У новій книзі Івана Монолатія маємо тринадцять історій пам'ятей тринадцяти міст. Від Донецька до Перемишля, як зазначає сам автор. Починаю чи від «Ментальної мапи Донецька як репрезентації траєкторій пам'яті» і завершуючи «Постапам'яттю Перемишля і околиць».

Автора не вельми цікавлять персонажі, сюжети, конфлікти чи композиційні особливості, йому важливіше з'ясувати, наскільки у художньому урбаністичному тексті оприсутнена пам'ять міста, і взагалі, чи пам'ятає місто, а якщо пам'ятає, то що саме? «Міста, подібно до людей, народжуються і помирають, - говорить автор, - дорослішають, а старіючи – дитиніють, впадають в ейфорію і амнезію (часто одночасно), зникають в пущах історії, розпадаються на порох і відроджуються з руїн пам'яті. Не кожне місто має відвагу повернутися до своєї пам'яті, однак кожне місто має обов'язок пам'ятати». Мабуть, традиційно в історії більшості міст більше непам'яті, аніж пам'яті. А якщо точніше, то кожне покоління має своє пам'яттєві коди, які не збігаються з кодами їхніх попередників і не факт, що збережуться наступними поколіннями. Історії людей, будинків, історії називань тих чи тих локусів часто стають емоційно не суттєвими для тих, хто знаходиться від них на відстані півстоліття чи століття. Для цього, мабуть, існує література – щоб нагадувати...

Урбаністична тема для української літератури складна і болюча через довготривале тяжіння до тестаментарно-рустикального дискурсу. Традиційно-хрестоматійна українська література часто говорила, попереджала, що місто – це зло, небезпека, Тринадцять письменників, тринадцять книг. Вибір їх, як зазначає Іван Монолатій, більше особистий, тому «героями» його дослідження стають як і книги вже відомих авторів, так і романи-дебюти: «Тож я зосередив свою дослідницьку увагу лише на тих книжках, автори, сюжети та ідеї яких здалися мені значущими з погляду пам'яттєвих практик, незалежності од того, описують вони міста сучасної України, а чи її історичні міста, що нині поза межами нашої суверенної території».

Отже, у цій книзі присутні розповіді про Донецьк Олександри Іванюк, Одесу Йвана Козленка, Миколаїв [Олеся Ульяненка](#), неназване місто [Григорія Гусейнова](#), Київ Олафа Клеменса, Рівне Олександра Ірванця, Львів Юрія Винничука, Івано-Франківськ, а точніше

Станиславів, [Софії Андрухович](#), Коломию Романа Іваничука, Чортків Василя Махна, Чернівці [Максима Дупешка](#), Перемишль Лукаша Сатурчака.

Герої цих творів не бояться міста, вони є його частиною – хтось добровільно, хтось випадково, хтось від безвиході. Місто їх не поглинає, не нищить, не псує. Хтось із них просто живе і, пробігаючи щодня, фіксує у своїй пам'яті вулиці-вулички та будинки-будиночки, хтось творить пам'ять свого міста, хтось його змінює для себе та для інших. Автор книги «Від Донецька до Перемишля» досліджує біографію міст через персонажів, їхнє сприйняття міста, через міські ландшафти та уламки спогадів містян, через містифікації та історичні свідчення тих, хто промовляє з художнього твору.

Іван Монолатій окреслює такі пам'яттєві практики сучасних авторів: міжнаціональне розмаїття, а відтак і міжнаціональні (не)конфлікти, війна (Друга світова), Голокост, урбаністичний міф, втеча у велике місто. Серед маркерів колективної та індивідуальної пам'яті міста/містян історія, мова, політика, власне ідентичність. І звісно ж, до місць пам'яті не завжди належать конкретні топографічні пункти, а людські історії – чи то витворені письменницькою уявою, чи то позичені з архівів міста. Це спогади про місто, яке було чи могло бути, про місто, вже втрачене включно із назвою чи географією, а також про місто людей, для яких міська культура є органічною, важливою та необхідною.

Ця книга – вдале поєднання авторських розмислів про прочитане, знань історії та політики і віри в те, що художня література здатна зберегти пам'ять про міста і тих, хто в них є чи був або ще буде колись, в інших текстах.